

arkeologi

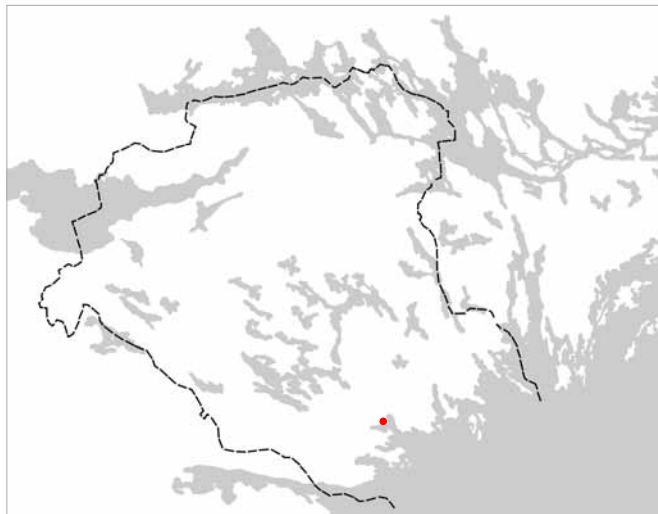
Arkeologisk förundersökning

Åkroken Väster

Medeltid & Nyare tid

Fornlämning Nyköping 231:1, fastigheten Åkroken, Väster 1:1, Nyköping socken, Nyköping stad & kommun, Södermanlands län.

Björn Pettersson

En del av
Landstinget Sörmland

Arkeologiska meddelanden 2014:11

Arkeologisk förundersökning

Åkroken Väster

Medeltid & Nyare tid

Fornlämning Nyköping 231:1, fastigheten Åkroken, Väster 1:1, Nyköping socken, Nyköping stad & kommun, Södermanlands län.

Björn Pettersson

Sammanfattning

Med anledning av markarbeten i samband med byggnation och planerad ledningsdragning har Sörmlands museum, under perioden 2014-04-28 – 2014-04-30, efter beslut av länsstyrelsen i Södermanlands län utfört en arkeologisk förundersökning inom fornlämning Nyköping 231:1, fastigheten Åkroken Väster 1:1, Nyköping stad & kommun, Södermanlands län. Hela undersökningen planerades från början att omfatta tre olika ytor, i och i anslutning till kvarteret Åkroken. Schakt 1 för spillvatten öppnades och undersöktes under slutet av april månad 2014. Av olika orsaker öppnades aldrig de planerade schakten 2 och 3. Under grästorven fanns ett 1,6 meter tjockt påfört lager med jord, sten, grus, sand samt tegelkross. Med ledning av föremål som exempelvis olika typer av taktegel kunde slutsatsen dras att de tillkommit under 1800- och 1900-tal. Direkt under detta framkom ett kompakt och välbevarat kulturlager bestående av gödsel och träflis med enstaka slaggbitar och djurben. I schaktets mittenparti påträffades överdelen av ett 30-tal tätt ställda trästolpar. Några av stolparna var brandskadade i den övre delen och nästintill lodrät nedslagna genom de äldre lagren i ett ungefär en meter brett stråk. Konstruktionen löpte parallellt med åstranden på ett avstånd av cirka 15 meter från dagens strandlinje. Med ledning av resultat från de tidigare utförda arkeologiska undersökningarna i kvarteret, så tolkades stolpkonstruktionen ha fungerat som stöd eller underlag för en medeltida brygga eller kajkonstruktion i direkt anslutning till stranden. Tyvärr påträffades inga daterande föremål i detta lager, men med resultat från en dendrokronologisk analys har konstruktionen kunnat dateras till mitten av 1200-talet.

Grafisk form och layout: Lars Norberg.

Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.

Kart- och ritmaterial: Björn Pettersson

Omslagsbild: Södermanlands län. Undersökningsområdets geografiska läge markerat med röd punkt.

Där inget annat anges har den digitala Fastighetskartan, respektive Gröna kartan (GSD) för Södermanlands län använts som underlag.

Allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01672.

Nyköping 2014

ISSN 1402-9650

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2014

© 2014 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkeologi@dll.se

Innehåll

Sammanfattning 2

Utgångspunkt 5

Tidigare undersökningar

Syfte & metod 7

Syfte

Metod

Naturvetenskapliga analyser

Landskap 7

Nyköpings stad

Resultat 9

Referenser 9

Arkiv

Administrativa uppgifter 13

Bilagor 14

1. Sektionsritning

2. Planritning

3. Dendrokronologisk analys

4. Anläggningsbeskrivning

Figur 1. Översiktskarta över Södermanlands län med kommuner, större orter, vägar och angränsande län. Undersökningsområdets geografiska belägenhet är markerat med röd kontur. Skala 1:800 000.

Utgångspunkt

Sörmlands museum har under perioden 2014-04-28 – 2014-04-30 efter beslut av länsstyrelsen i Södermanlands län utfört en arkeologisk förundersökning inom Fornlämning Nyköping 231:1, fastigheten Åkroken, Väster 1:1, Nyköping stad & kommun, Södermanlands län (figur 1 & 3).

Nyköpings kommun har för avsikt att påbörja byggnation samt ledningsdragning inom den västra delen av kvarteret Åkroken i centrala Nyköping. Här förekommer det kulturlager och bebyggelseämningar från medeltid och framåt. Tidigare arkeologiska undersökningar som genomförts under åren 2010 och 2011, inom denna del av kvarteret Åkroken, har visat på mäktiga medeltida kulturlager med rester av bebyggelse och gator men även lämningar från förhistorisk tid.

Maskiningrepp krävdes för anslutning av dag- och spillvatten, fjärrvärme samt kallvattenservis. Kvarteret ligger inom den lagskyddade forn lämningen Nyköping 231:1. Arbetet omfattade enligt ansökan tre platser varav en mer omfattande i den södra delen av kvarteret, som tidigare inte berörts av arkeologisk undersökning. Markarbetena skulle genomföras i etapper med början 2014-04-28.

Den södra ytan ligger idag inom ett parkområde men, fram till mitten av 1960-talet passerade här, den nu försvunna Rådhusgränd. Denna gränd sträckte sig från åstrandens ända upp till Stora Torget, omgiven av 1700- och 1800-talsbebyggelse. Under tidig medeltid låg ytan under vatten, för att troligen redan under högmedeltid grundas upp med fyllnadsmassor av sopor och byggnadsavfall från de intilliggande stadsgårdarna.

Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 13§, Kulturmiljölagen (1988:950) (KML), (1st dnr. 431-02695-2013). Kostnadsansvarig var Nyköpings kommun, Samhällsbyggnad, Mark och Exploatering.

Projektledare och rapportförfattare var Björn Pettersson, verksam som arkeolog vid Sörmlands museum.

Tidigare undersökningar

Mellan år 1924 och 2014 har drygt ett tiotal arkeologiska undersökningar utförts i eller i direkt anslutning till fastigheten Åkroken 3 och 4 samt Slottsgatan (figur 2). Undersökningarna har varit av varierande omfattning och utförts under mycket skiftande omständigheter (Stadsarkeologiskt register för Nyköping & Pettersson 2004).

SR 27 och 47. År 1924-1925 utfördes en arkeologisk undersökning i samband med att Nyköpings stad lät gräva för anläggning avloppsledningar i Västra Kvarn-

gatan, Behmbrogatan och Rådhusgränd. Stora mängder läderfragment och laggkärl påträffades. Systematiska grävningar gjordes i den numera försvunna Rådhusgränden söder om Västra Kvarngatan. Av anteckningarna framgår att upp till 2,7 meter tjocka mycket välbevarade kulturlager fanns inom kvarteret Åkroken (Lundberg 1931, s. 133-140 & Lundbergs dagboksanteckningar, SMA)

SR 48 och 49. År 1963-1964 genomfördes en undersökningen i kvarteret Rådhuset samt en antikvarisk kontroll i samband med schaktningarna för det nya stadshuset år 1966. Välbevarade kulturlager från medeltid och nyare tid med en tjocklek av cirka två meter framkom (Norberg & Pettersson 2008 m.a.a.).

SR 53. År 1972-1973 genomfördes en undersökning i kvarteret Stallbacken. Kulturlagrens tjocklek uppgick som mest till cirka 2 meter och kunde i ett av schakten studeras i nio separata faser, från 1100-talet fram till 1600-talets slut, (Norberg & Pettersson 2008 m. a. a.).

SR 103. År 1981 utfördes en mindre undersökning i korsningen av Slottsgatan och Västra Kvarngatan. Här påträffades 2,1 meter tjocka kulturlager med stensättning, kavelbroar och golv av trä (Svedberg 1981).

SR 241b. År 1984 utfördes en arkeologisk förundersökning i samband med schaktning för nedläggning av fjärrvärmeledningar. I Slottsgatan påträffades rester efter hus och kavelbroar av stockar, plankor och pålar (Flodin 1996, s. 80f).

SR 99. År 1986 utfördes en undersökning inom fastigheten Åkroken 2, vilken omfattade ett 25 m² (SR 99:12) stort schakt samt tolv borrhål med skruvborr. Vid undersökningen påträffades välbevarade kulturlager och mot botten ett antal stolphål där den äldsta bebyggelsenivån daterades till första halvan av 1100-talet (Nordeman 1986).

SR 252. År 2003 undersöktes tre stycken trädgropar utmed Västra Kvarngatan med välbevarade kulturlager på 1 meters djup under fyllnadsmassorna (Pettersson 2003).

SR 261. År 2006 utfördes provborrning med skruvborr av området från Åkroken fram till Nyköpingsbruk, vilken gav att de tjockaste och bäst bevarade kulturlagren ligger i ett brett stråk längs åkanten där tjockleken varierar mellan 2-5 meter. Inom övriga ytor i kvarterens norra delar begränsar sig kulturlagrens tjocklek till 0,5-2 meter (Pettersson 2007, Hasselmo 2007 & Trinks 2006).

SR 277. År 2008 utfördes en förundersökning av ett äldre schakt i Rådhusgränd samt provrutor inom fastigheten Åkroken 3. Bevarade kulturlager påträffades i samtliga sex öppnade schakt där den totala tjockleken som mest uppgick till 1,9 meter, men oftast återstod

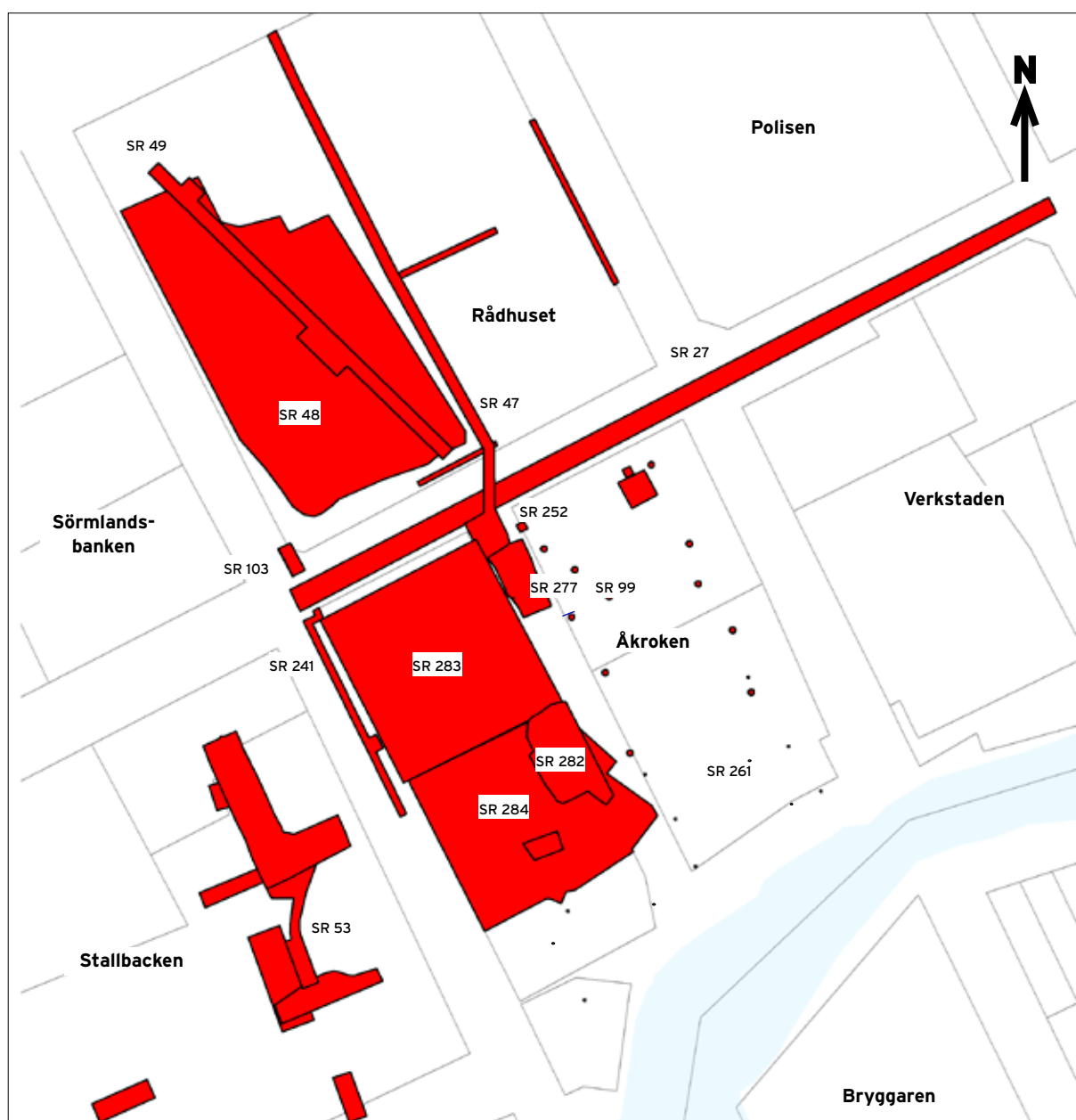
cirka 1 meter av de medeltida lagren (Gustafsson & Pettersson, 2009).

SR 282. År 2010 genomfördes en förundersökning i kvarteret Åkroken 4 där tydliga spår efter ett äldre jordskred kunde konstateras i kulturlagren. (Beronius Jörpeland 2010).

SR 283 och 284. År 2010-2011 genomfördes arkeologiska undersökningar inom Nyköpings gamla stadsområde, vilken omfattade de två fastigheterna

Åkroken 3 och 4. Totalt identifierades ett 80-tal medeltida byggnader. Dessutom framkom rännor och stolphål efter två större stolpburna byggnader, vilka tolkades som båthus eller så kallade nauster från yngre järnålder. Varav de ena varit cirka 25 meter långt och 12 meter brett (KN-KUS09-082 & KN-KUS11-050).

År 2014 utfördes en provborrning med skruvborr inom Åkroken Väster 1:1, vilket resulterade i fyra borrhåll. I tre av borrhållen fanns 0,7–2,7 metertjocka kulturlager med tegelrester (Gustafsson 2014).

Figur 2. Utdrag ur Nyköpings fastighetskarta med kvartersgränser, fastighetsgränser och kvartersnamn samt tidigare arkeologiska undersökningar i anslutning till den aktuella undersökningen, markerade med röd polygon och stadsarkeologiskt registernummer (SR). Skala 1:1200.

Syfte & metod

Syfte

Målsättningen med förundersökningen var att klargöra förekomst av kulturlager, bebyggelse lämningar eller andra typer av konstruktioner med anknytning till det äldre Nyköping samt datering.

Förundersökningen skulle bedömma fornlämningens status och potential. Vidare behövdes ett detaljerat kunskapsunderlag för att länsstyrelsen skulle kunna bedöma om det skulle krävas ytterligare arkeologiska insatser.

Metod

Hela undersökningen planerades från början att omfatta tre olika ytor, i och i anslutning till kvarteret Åkroken. Ett schakt (1) för spillvatten i den södra delen av kvarteret, 1,5x8 meter stort i ytan. Ett schakt (2) för fjärrvärme i korsningen Västra Kvarngatan och Slottsgatan, 1,5x6 meter stort i ytan. Ett schakt (3) för kallvatten i Slottsgatan mitt för kvarteret Åkroken, 1,5x3 meter stort i ytan.

Schaktet för spillvatten öppnades och undersökningen utfördes och avslutades under slutet av april månad 2014. Senare ströks det planerade fjärrvärmeschaktet (2) ur projektet. Det planerade schaktet för kallvattenanslutning (3) kvarstår fortfarande som en rest i projektet.

Undersökningen inleddes med ett planeringsmöte tillsammans med exploatören, för att mer i detalj utröna var det var möjligt att gräva schaktet för spillvatten (1). Schaktet undersöktes lagervis med grävmaskin och för hand med skyffel samt skärslöv till ett djup av 1,8 meter. Påträffade föremål samlades in kontinuerligt. Den undersökta volymen uppgick till cirka 22 m³.

Schaktets storlek och läge dokumenteras skalenligt på ritning. Undersökta kulturlager samt anläggningar dokumenterades i plan och profil på uppmättningsritning, jämte lagerbeskrivning. Denna dokumentation användes vid framställning av digitala plan- och profilmått samt översiktsskärtnar. Ett representativt urval av lager och översikter fotodokumenterades digitalt.

Ett dendroprov samlades in ur de kulturlager som bedömdes vara de stratigrafiskt äldsta inom det undersökta schaktet.

I samband med fältarbetets avslutande genomfördes ett samråd med länsstyrelsen och kostnadsansvarig. Syftet var att bedöma om ytterligare arkeologiska insatser skulle krävas, samt att informera länsstyrelsen om att fältarbetet hade avslutats. Bedömningen att inga ytterligare arkeologiska insatser var nödvändiga.

Naturvetenskapliga analyser

En dendrokronologisk analys av ett prov har utförts av Hans Linderson vid Geologiska Institutionen, Lunds Universitet. Syftet var att få en datering av en stolpkonstruktion som påträffades i ett stratigrafiskt bundet kulturlager.

Landskap

Nyköpings stad

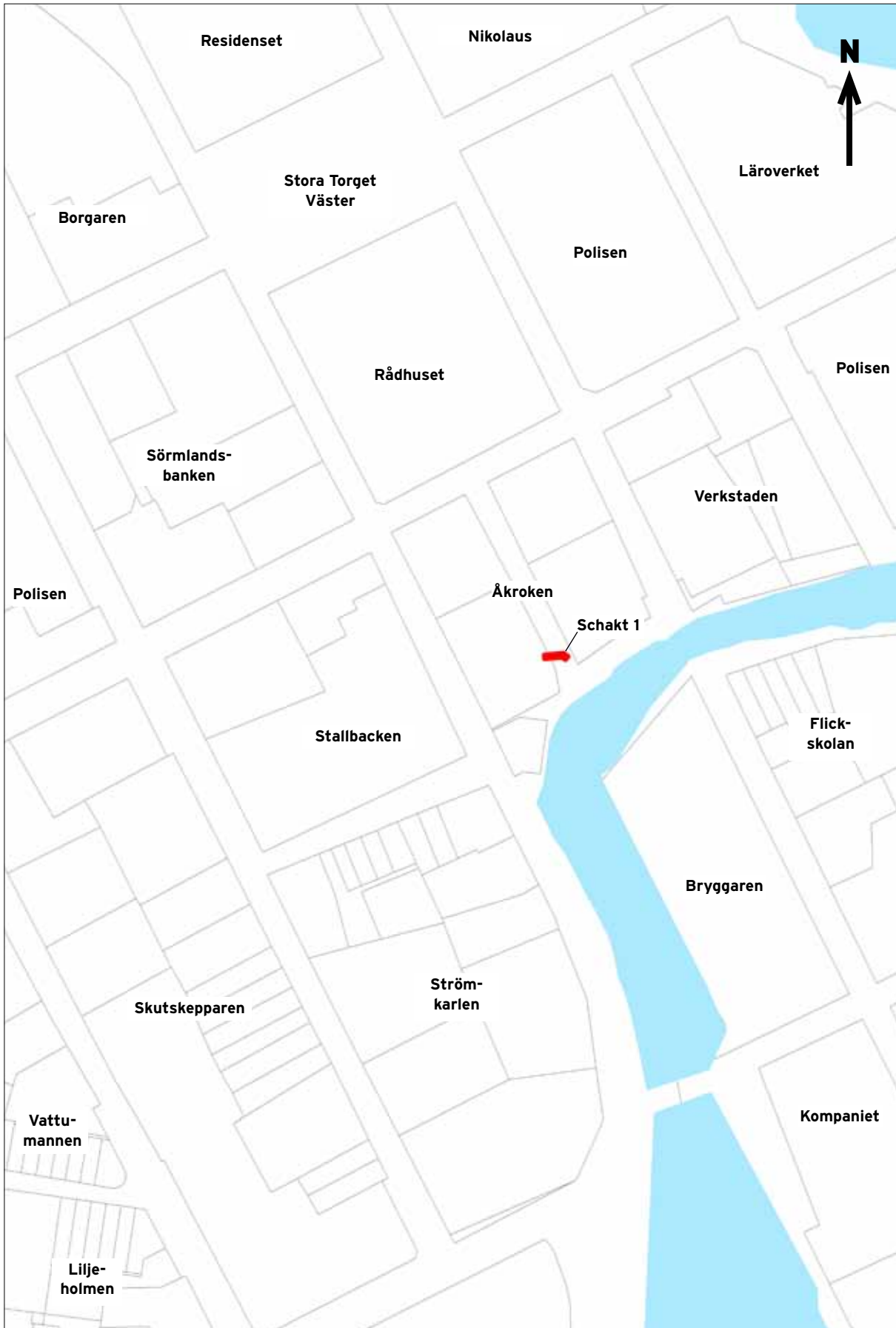
Nyköpings äldsta stadskriterier är oklara, men det finns antydningar om myntprägling under Knut Långes regeringstid åren 1229 - 34. Nyköping omnämns första gången i skrift omkring år 1250 (Karlén 1973, s. 14ff med där a.a). Skriftligt material finns även från år 1280, då franciskanerkonventet grundades i staden. Detta indikerar att orten redan då kan ha haft stadskaraktär.

Tillsammans med nästan hälften av Sveriges medeltida städer så har Nyköping (Nyköping 231:1) placerat sig inom den grupp där det tillgängliga arkeologiska materialet varit litet och outvecklat. I och med undersökningarna av kvarteret Åkrokens västra del åren 2008, 2010 - 2011 har denna bild dock kommit att förändras. Det är nu möjligt att placera de små undersökta schaktet i ett större sammanhang med en känd bebyggelsestruktur.

Generellt kan den medeltida bebyggelsen i denna del av staden sägas ha bestått av en tät och låg envånings träbebyggelse, där husen legat på cirka 8 meter breda tomter i enkla rader av två till tre hus, vinkelrätt mot en huvudgata. I husraden närmast gatan fanns små enkelt byggda bodar ofta med väggar av flätverk strukna med lera. Bodarna användes som förråd alternativt hantverkshus där man bedrivit smide, träsvärning eller skomakeri. Längre in på den medeltida tomten låg gårdens bostadshus, oftast en välisolerad timrad byggnad med hård eller ugn i hörnet och ett tjockt tak av grästorg. Huvudgatan sträckte sig i sin tur parallellt med och 40-50 meter från den dåtida åstranden. Detta medeltida skede föregås av spår efter en yngre järnåldersbebyggelse, som möjligen har tillhört en gård, med flera cirka 25 meter långa båthus invid åmynningen (KN-KUS09-082 & KN-KUS11-050, arbetsmaterial). Även på den södra sidan av ån har medeltida bebyggelse och fyndmaterial påträffats (Nordeman & Douglas 1987, s. 206ff).

Urschaktningsgraden visar att det inom fornlämningen fortfarande finns orörda kulturlager i en omfattning som gör det möjligt att i framtiden göra kvalificerade arkeologiska undersökningar.

Höjdangivelser på ursprunglig marknivå från ett stort antal borrhöjningar utförda i samband med geotekniska

Figur 3. Utdrag ur Nyköpings fastighetskarta med kvartersgränser, fastighetsgränser och kvartersnamn samt det aktuella undersökta schakt 1, markerad med röd polygon, i kvarteret Åkroken, Väster 1:1. Skala 1:2000.

undersökningar, har tillsammans med arkeologiska iakttagelser givit en antydning om hur Nyköpings topografi och stadsområde såg ut under medeltiden. Längst ut vid åmynningen har borgen Nyköpingshus legat på den lilla klippön som under medeltiden omgavs av vatten (Pettersson 2007). Strax innanför åmynningen har sedan stadens bebyggelse brett ut sig på båda sidor om ån, med tonvikt på den norra och västra sidan. Ån var vid denna tid betydligt bredare och segelbar upp till fallen vid kvarteret Nyköpingsbruk (Broberg 1979, s. 48ff).

Angående Nyköpings äldsta dateringar så finns från kvarteret Åkroken 3 dendrodateringar till sekelskiftet 1100-talet. I kvarteren Stallbacken, Rådhuset, Åkroken, Borgmästaren och Folkungabron, har skärvor av äldre svartgods av typen östersjökeramik (AII) påträffats. Keramiktypen pekar på en datering före sekelskiftet 1200. Dessutom finns ett par exemplar av typen yngre svartgods med utsvängd mynning och likheter med Kugeltopfkärl. Kärlen är tillverkade med tyska förebilder, men för hand och med lokal teknik. Dessa bör inte vara äldre än 1100-talets andra hälft. Inom hushållen på platsen har man även tillverkat kärl med rötterna i den senvikingatida traditionen. Bland östersjökeramiken är den normala och enkla typen mest företrädd. En typ med cylindrisk hals och en med utåtsvängd mynning tillverkad i hårt gods avviker från de övriga. Keramiktypen har sin exakta motsvarighet i Sigtunamaterialet, och kan dateras till perioden 1125-1180. Några av kärnen från kvarteret Stallbacken bör vara importerade från Ryssland (Roslund 2001, s. 218ff & KN-KUS09-082).

Sammanfattningsvis kan man översiktligt framhålla att de tjockaste och mest välbevarade kulturlagren ligger centralt i det gamla stadsområdet, på den norra och västra sidan om ån mellan Nikolai kyrka, kvarteret Stallbacken och kvarteret Nyköpingsbruk. Det är också här som de äldsta dateringarna från 1100-talet har erhållits. Borträknat kvarteren Stallbacken, Rådhuset samt nu även den västra delen av kvarteret Åkroken, som är helt eller till största delen urschaktade och delvis undersökta, så är det inom detta centralt belägna område som den största arkeologiska potentialen finns när man ser till staden som helhet. Utanför detta område avtar lagrens omfattning successivt mot fornlämningens kanter.

Resultat

Undersökningen av spillvattenschaktet inleddes med att skiktvis, med maskin samt rensning för hand, gräva bort jordmassorna för att nå planerat schaktdjup.

Under grästorven fanns två lager med en sammanlagd tjocklek av 1,6 meter, innehållande omrörda jordmassor av sten, grus, sand samt tegelkross. Med ledning

av föremål som exempelvis olika typer av taktegel kunde slutsatsen dras att det övre lagret påförts under 1900-talet, medan det undre troligen tillkommit under 1800-talet. I schaktväggen syntes även två moderna ledningsschakt.

Direkt under dessa omrörda lager frilades, vid cirka +2,8 meter över havet, ytan av ett kompakt och välbevarat kulturlager bestående av gödsel och träflis med enstaka slaggbitar och djurben. Den frilagda ytan sluttade svagt mot ån, med ett fall på 0,7 meter längs en sträcka av drygt 6 meter (bilaga 1 & 2).

När den övre delen av lagret undersökts och grävts bort för hand framkom i schaktets mittenparti överdelen av ett 30-tal tätt ställda trästolpar (A1). Några av stolparna var brandskadade i den övre delen. Stolparna var 10-17 cm i diameter och nästintill lodrätt nedslagna genom de äldre lagren, i ett ungefär en meter brett stråk. Konstruktionen löpte parallellt med åstranden på ett avstånd av cirka 15 meter från dagens strandlinje. Med ledning av resultat från de tidigare utförda arkeologiska undersökningarna i kvarteret, så tolkades stolpkonstruktionen ha fungerat som stöd eller underlag för en medeltida brygga.

Tyvär påträffades inga daterande föremål i detta lager, men med resultat från den dendrokronologiska analysen, har konstruktionen kunnat dateras till mitten av 1200-talet (bilaga 3). Även höjden över havet (+2,5 meter) tillsammans med läget för de undersökta medeltida stadsgårdarna i Åkroken 3 och 4, samt de omgivande lagrens sammansättning, antyder att strandlinjen bör ha legat här vid 1200-talet.

Med ledning av tidigare utförda skruvborrundersökningar i anslutning till det aktuella schaktet kan konstateras att kulturlagren i närområdet kan uppgå till cirka fyra meters tjocklek från markytan räknat.

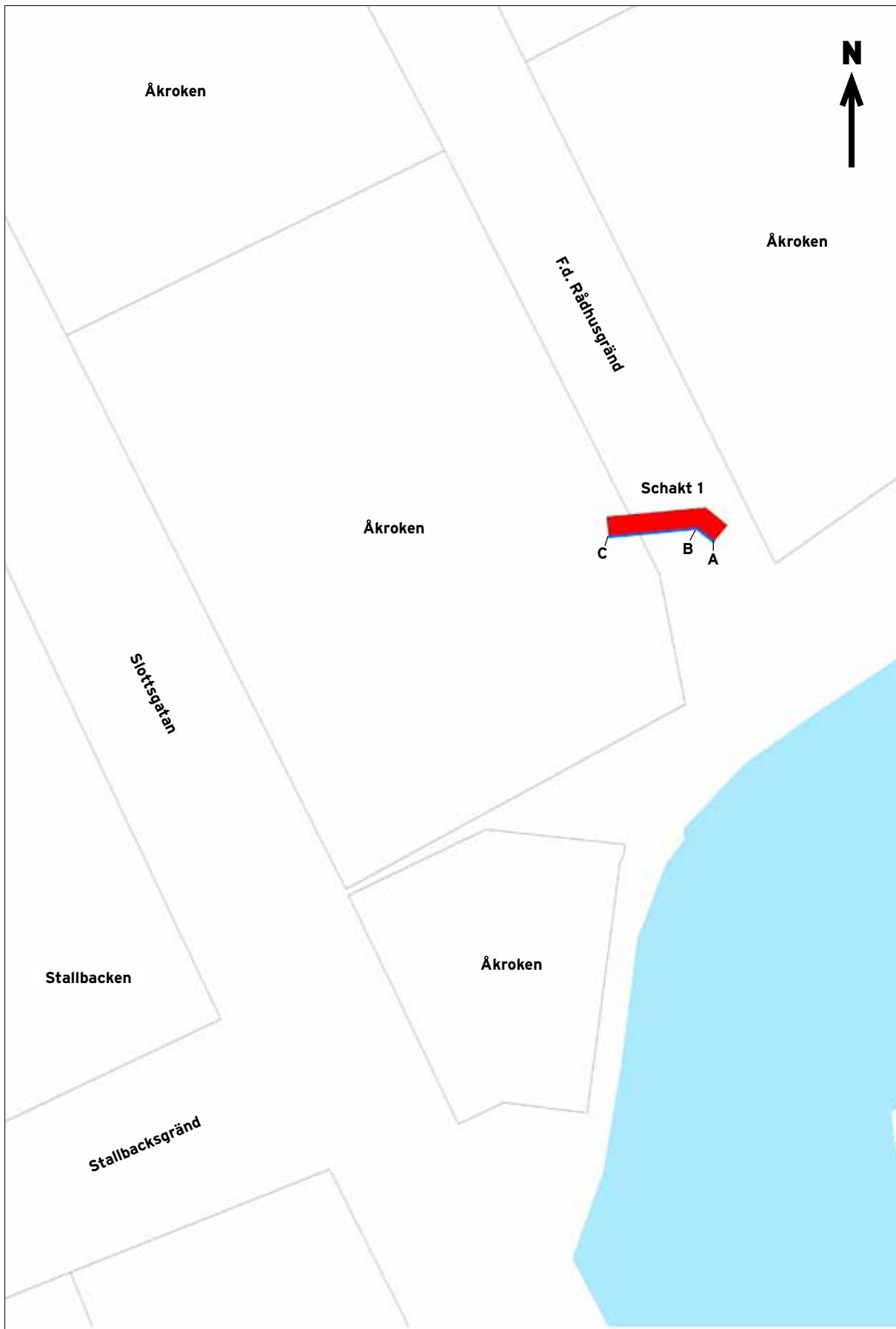
Detta innebär att den orörda ursprungliga markytan på platsen för det aktuella schaktet bör ligga drygt 1,5 meter under denna schaktbotten, det vill säga cirka +1,0 meter över havet (Pettersson 2007, bilaga 6).

Inga föremål eller ben tillvaratogs vid den aktuella undersökningen eftersom inget lämpligt material påträffades.

Referenser

Beronius Jörpeland, Lena. 2010. Medeltida kulturlager vid åbrinken. UV-Mitt, Rapport 2010:35. Arkeologisk undersökning. Stockholm.

Broberg, Birgitta. 1979. *Nyköping. Rapport Medeltidsstaden 13*. RAÄ och SHM. Stockholm.

Figur 4. Schaktplan över den aktuella förundersökningen inom fastigheten Åkroken Väster 1:1, fornlämning Nyköping 231:1. Schakt 1 är schakt för spillvattenledning. Den dokumenterade profilen A-B-C är markerad med blå linje (bilaga 1). Skala 1:400.

Dannenberg, Hermann. 1876-1905. *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*. 4 Bde. Berlin.

Flodin, Lena. 1996. *Ett tjugotal grävningar utförda under 1980-talet*. Nyköping, Södermanland, Kv. Flickskolan, m.fl. RAÄ UV Mitt rapport 1996:116, Del 2. Riksantikvarieämbetet Arkeologisk undersökningar. Stockholm.

Gustafsson, Patrik & Pettersson, Björn. 2009. *Kvarteret Åkroken*. Medeltid & nyare tid. Nyköping 231:1, Åkroken 3, Nikolai socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län. *Sörmlands museum, Arkeologisk meddelanden 2009:02*. Nyköping.

Gustafsson, Patrik. 2014. *Förenklad rapport rörande fornlämning Nyköping 231:1, fastigheten Väster 1:1, inom kvarteret Åkroken, Nikolai socken, Nyköpings*

stad och kommun, Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Sörmlands museum. Nyköping.

Hasselmo, Margareta. 2007. Kulturlagren i Åkvarteren. Länsstyrelsens riktlinjer för hantering av urbana kulturlager med anledning av upprättat planprogram för Kulturkvarteren vid ån, Nyköpings kommun. Länsstyrelsen i Södermanlands län, Rapport Nr 2007:10. Nyköping.

Hävernick, Walter. 1935. Die Münzen von Köln. Die königlichen und erzbischöflichen Prägungen der Münzstätte Köln sowie die Prägungen des Erzstifts Köln vom Beginn der Prägung bis 1304. I: *Die Münzen und Medaillen von Köln*, 1. Köln.

Karlén, Lars, 1973. *Nyköpings stads historia. Medeltid till Vasatid intill 1622. Band I*. Red. Stellan Dahlgren.

Figur 5. Det undersökta schaktet 1 med det medeltida bryggfundamentet (A1) i botten, 1,6 meter under markytan. Den tänkta dåtida standlinjen vid mitten av 1200-talet är markerad med röd linje. Foto: Björn Pettersson 2014, Sörmlands museum.

Figur 6. Den frilagda stolpkonstruktionen i botten av schakt 1, som tolkades ha fungerat som fundament till en brygga eller kajkonstruktion (A1). En av stolparna kunde dendrodateras till 1250±15 år. Foto: Björn Pettersson 2014, Sörmlands museum.

Figur 7. Det undersökta schaktet 1 med stolpkonstruktionen (A1) i botten av schaktet, i bildens högra del. Konstruktionen och det omgivande medeltida gödsel- och träflislagret hade överlagrats av ett 1,6 meter tjockt lager av fyllnadsmassor från 1800- och 1900-tal. Foto: Björn Pettersson 2014, Sörmlands museum.

Utgiven av Nyköpings kommuns stadshistoriekommité. Nyköping.

Lundberg, Erik, 1931. Hur medeltidsstaden växte fram. Undersökningar i Söderköping, Nyköping, Linköping och Skenninge. I: *Jorden ger. Svenska forskningar och fynd från senare år*. Red. Birger Nerman et.al. Stockholm.

Norberg, Lars & Pettersson, Björn. 2008. *Rådhuset & Stallbacken*. Medeltid & Nyare tid. Kvarteren Rådhuset & Stallbacken, Nyköping 231:1, Nyköpings stad, Nikolai socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län. Syntesrapport. *Sörmlands museum, Arkeologiska meddelanden 2008:07*. Nyköping.

Nordeman, Kjell. 1986. *Kvarteret Åkroken och Nyköpingsbruk*. RAÄ, UV-Mitt, Arkivrapport. Stockholm.

Nordeman, Kjell & Douglas, Marietta. 1987. Nyköping. I: *7000 år på 20 år. Arkeologiska undersökningar i Mellansverige*. Red. Tiiu Andræ et al. RAÄ. Stockholm.

Pettersson, Björn. 2003. *Arkeologisk förundersökning i kvarteret Åkroken*. KUS03366, PM, Sörmlands museum arkivrapport. Nyköping.

Pettersson, Björn. 2004. *Stadsarkeologiskt register. Medeltid - Nyare tid*. RAÄ231, Nikolai socken, Nyköpings stad och kommun, Södermanlands län. Förstudie. Sörmlands museum, *Arkeologiska meddelanden 2004:05*. Nyköping.

Pettersson, Björn. 2007. *Förenklad rapport rörande arkeologisk förstudie inom kvarteren Åkroken, Verkstaden, Mejeriet och Nyköpingsbruk, fornlämning Nyköping 231:1, Nikolai socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län*. Arkivrapport. Sörmlands museum. Nyköping.

Roslund, Mats. 2001. *Gäster i huset. Kulturell överföring mellan slaver och skandinaver 900 till 1300*. Skrifter utgivna av Vetenskaps societeten i Lund. Diss. Lunds universitet. Lund.

Svedberg, Viktor. 1981. *UV Mitt rapport 1981 Rådhuset Slottsgatan*.

Trinks, I. & Larsson, L-I. 2006. *Ground Penetrating Radar survey för Archaeological Prospection in Nyköping 2006. Methodology, data acquisition, results, interpretation*. Rikantikvarieämbetet UV Teknik. Delrapport 4.

Arkiv

Sörmlands museums arkiv (SMA)

Lundbergs dagboksanteckningar, 1924. Journal över utgrävningar i Rådhusgränd och V. Kvarngatan i Nykö-

ping 2 september 1924 till 30 juli 1925. Upprättad av Erik Lundberg.

KN-KUS09-082. Arkeologisk undersökning kvarteret Åkroken 3, år 2010. Arbetsmaterial.

KN-KUS11-050. Arkeologisk undersökning kvarteret Åkroken 4, år 2011. Arbetsmaterial.

Stadsarkeologiskt register för Nyköpings stad (SR), Nyköping 231:1. GIS för ajourhållning & antikvarisk bedömning av arkeologiska undersökningar i Nyköpings stad. Sörmlands museum, Nyköping.

Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie:

Arkeologiska meddelanden 2014:11

Södermanlands museums dnr: KN-SLM14-091

Länsstyrelsens dnr: 431-02695-2014

Tid för undersökningen: 28-30 april 2014

Personal: Björn Pettersson

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige

9H2d. Upprättad av Rikets allmänna kartverk. Skala 1:10 000.

N (x) 6514114, E (y) 616294 (SV)

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

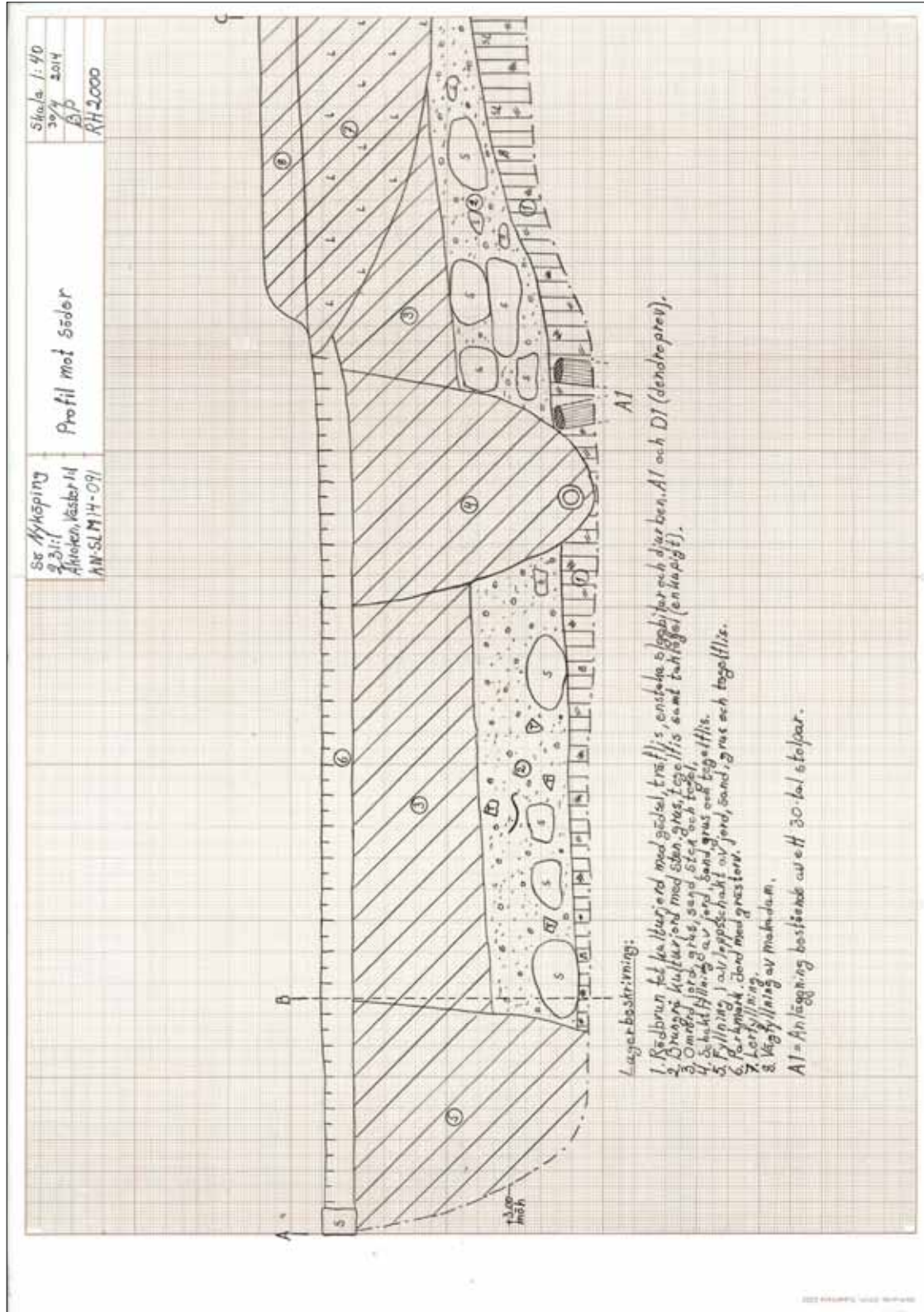
Undersökningsområde: 12 m²

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums topografiska arkiv.

1. Profiliritning

Bilagor

3. Dendrokronologisk analys

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

06 november 2014

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2011:65

Hans Linderson

DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV EN PÅLE FRÅN EN BRYGGKONSTRUKTION VID ÅKROKEN I NYKÖPING

Uppdragsgivare: Landstinget Sörmland, redovisningen, box 529, 631 07 Eskilstuna

Referenskod: FM4219. Org nr 232100-0032, kontaktperson: Björn Pettersson Sörmlands museum

Område: Nyköpings kommun **Prov nr:** 72616 **Antal sågprov:** 1

Dendrokronologiskt objekt: Arkeologisk utgrävning vid Åkroken, Nyköping 231:1, KN-SLM14-091 Nyköpings kommun, Södermanlands län.

Resultat:

CATRAS Dendro nr:	Prov Nr : /hus	Träd slag	Antal år; uppmätta radier	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalvåret)	Trädets egenålder ±15 år
72616	D1	Tall	84;6	Sp?, W	1236*	V 1236/37*	110

Kommentarer:

*Dateringen uppnår inte de kriterier vi ställer på en säker datering. Svagheten i undersökningen är att det handlar om ett prov samt att provet innehåller relativt få årsringar. Två dateringsförslag för den yttersta/youngsta årsringen uppkom vid analysen år 1236 samt år 1588. Enligt Björn Pettersson som har arbetat på utgrävningen, är den sistnämnda omöjlig. Med ovanstående förbehåll så är trädet sannolikt avverkat vinterhalvåret 1236/37. Proveniensen bedöms vara Södermanland eller Östergötland.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

Sölvegatan 12, S-223 62 Lund Tel. +46-46-2227891, 0738-448812

Fax +46-46-2224830

e-mail: Hans.Linderson@geol.lu.se

4. Anläggningsbeskrivning

Anläggning 1, Bryggfundament

Schakt 1, lager 1 i profilen (bilaga 1).

Ett 30-tal tätt ställda trästolpar (A1) där några var brandskadade. Stolparna var 10-17 cm i diameter och nästintill lodrät nedslagna genom de äldre lagren i ett ungefär en meter brett stråk, parallellt med och cirka 15 meter från dagens strandlinje. Med ledning av resultat från de tidigare utförda arkeologiska undersökningarna i kvarteret, så tolkades de ha fungerat som stöd eller underlag för en brygga eller kajkonstruktion. En stolpe kunde dendrodateras till mitten av 1200-talet. CATRAS Dendronummer: 72616 (bilaga 3).

Fällningsår: Efter 1236/37±15 år